

Waldemar Jaskulski

Łódzka 4 Grupa Artylerii w latach 1929-1939

Przegląd Historyczno-Wojskowy 13 (64)/1 (239), 159-161

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w siłach zbrojnych Rosji, z których wielu znało osobiście Bubnowa. Stworzyło to oczywiście dodatkowe możliwości faktograficzne i interpretacyjne.

Dość istotnym mankamentem omawianej książki jest brak indeksu osobowego oraz wykazu wykorzystanych źródeł i literatury. Chociaż autor opatrzył pracę przypisaniami, to uważam, że bibliografia ułatwiłaby czytelnikowi korzystanie z interesującej go literatury.

Reasumując, pionierska praca Igora Kozyra posiada wysoką wartość poznawczą i stanowi istotny wkład w rozwój badań nad życiem i działalnością człowieka, który odegrał znaczącą rolę w dziejach rosyjskiej oraz jugosłowiańskiej marynarki wojennej. Zasługuje na to, aby polecić ją zarówno historykom, jak i marynistom zainteresowanym dziejami korpusu oficerskiego rosyjskiej marynarki wojennej.

Marek Herma

ŁÓDZKA 4 GRUPA ARTYLERII W LATACH 1929–1939

Artur Kuprianis, *Łódzka 4 Grupa Artylerii w latach 1929–1939*, Łódź 2010.

W 2010 r. na rynek księgarski trafiła książka Artura Kuprianisa *Łódzka 4 Grupa Artylerii w latach 1929–1939* wydana przez łódzkie wydawnictwo „Ibidem”. Jest to pionierska praca poświęcona jednej z jedenastu funkcjonujących w armii II Rzeczypospolitej Polskiej grup artylerii. Autor – Artur Kuprianis – jest autorem m.in. biografii gen. bryg. Czesława Młota-Fijałkowskiego¹.

Artur Kuprianis wykorzystał przede wszystkim materiały archiwalne przechowywane w Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie. Szczególnie pożyteczne okazały się rozkazy 4 Grupy Artylerii, oddziałów wchodzących w jej skład oraz Dowództwa Okręgu Korpusu nr IV Łódź. Autor odwołuje się także do akt wytworzonych przez Biuro Inspekcji Generalnego Inspektoratu Sił Zbrojnych oraz Departament Artylerii Ministerstwa Spraw Wojskowych. W celu przedstawienia sylwetek artylerzystów sięgnął do ich akt personalnych. Ponadto autor zapoznał się z obszerną literaturą przedmiotu, którą wykazał w zamieszczonej bibliografii.

Omawiana praca liczy prawie 600 stron i składa się z ośmiu rozdziałów napisanych przystępnym, poprawnym językiem. Percepcję tekstu ułatwiają zamieszczone tabele (54), a cennym jego uzupełnieniem są załączniki (10). Autor przedstawił

¹ A. Kuprianis, *Generał brygady Czesław Młot-Fijałkowski (1892–1944)*, Warszawa 2004; *idem*, *Kaniowski 10 pułk artylerii lekkiej w Łodzi 1919–1939. Geneza, organizacja i jej zmiany, dyslokacja*, „Rocznik Łódzki” 2007, t. 54, s. 89–103.

powstanie, organizację i likwidację oraz szkolenie (szkoły ognia, inspekcje, koncentracje). Jeden z rozdziałów poświęcił działalności kulturalno-oświatowej. Całość uzupełniają biogramy artylerzystów, którzy mieli wpływ nie tylko na formacje 4 Grupy Artylerii (gen. Stanisław Miller, gen. Zygmunt Łakiński).

Mimo wnikliwej i rzetelnej analizy zebranych materiałów w monografii znalazło się kilka omyłek. Są to potknięcia nieistotne i w żaden sposób nie obniżają wysokiej wartości omawianej pracy.

Na s. 18 autor podał, że akta personalne płk. Michała Zdzichowskiego zawierają *jedną kartę*. Tymczasem teczka akt personalnych tego oficera w Centralnym Archiwum Wojskowym zawiera m.in. arkusz ewidencyjno-kwalifikacyjny oraz (niekompletne) roczne uzupełnienia list kwalifikacyjnych z końca lat dwudziestych i I połowy lat trzydziestych XX w.

W biogramie gen. bryg. Stanisława Millera autor podał, że awans na majora (lipiec 1919 r.) otrzymał on od marsz. Józefa Piłsudskiego (s. 91). Otóż stopień pierwszego marszałka Polski Józef Piłsudski przyjął i zatwierdził 19 marca 1920 r.² Dekretem Naczelnego Wodza L. 2158 z 4 czerwca 1920 r. mjr Miller został mianowany dowódcą 3 pap Leg³, natomiast dekretem Naczelnego Wodza L. 2168 z 11 czerwca 1920 r. został zatwierdzony w stopniu podpułkownika ze starszeństwem z 1 kwietnia 1920 r.⁴

Długoletnim dowódcą OK nr IV Łódź był gen. bryg. Stanisław Małachowski. Właśnie takim nazwiskiem generał podpisywał m.in. wydawane rozkazy. Nie potrafię wyjaśnić, dlaczego autor monografii używa formy „Nałęcz Małachowski” (s. 62 i n.). Podobnie rzecz ma się z jego poprzednikiem na stanowisku dowódcy łódzkiego korpusu – w dokumentach figuruje on jako gen. dyw. Ignacy Ledóchowski, natomiast autor monografii pisze Halka Ledóchowski (s. 33).

Generał por. Stanisław Puchalski nie był komendantem Wojennej Szkoły Sztabu Generalnego (s. 40). Od czerwca 1919 r. do lutego 1921 r. był on jej dowódcą⁵. Podobnie rzecz się miała w Szkole Podchorążych Artylerii w Poznaniu, którą od lata 1921 r. dowodził płk Mikołaj Teodor Majewski⁶.

Autor minął się z prawdą podając, że w 1928 r. gen. bryg. Leon Berbecki dowodził OK nr VIII Toruń (s. 318). Otóż, drugą generalską gwiazdkę Berbecki otrzymał w kwietniu 1924 r. ze starszeństwem z 1 lipca 1923 r. (3 lokata, za Janem Hubischtą i Juliuszem Malczewskim)⁷.

² CAW, Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego, Oddział V, I.301.11.52, Dekret 2093 z 19 III 1920 r.; „Dziennik Personalny MSWojsk” 1920, nr 12, s. 241; Rozkaz DOGen. Pomorze 1920, nr 9, s. 1.

³ „Dziennik Personalny MSWojsk” 1920, nr 23, s. 503; K. Myrek, *Zarys historii wojennej 3-go Pułku Artylerii Polowej Legionów*, Warszawa 1928, s. 7; M. Bielski, *Generałowie odrodzonej Rzeczypospolitej*, t. 2, Toruń 1996, s. 201.

⁴ „Dziennik Personalny MSWojsk” 1920, nr 25, s. 552.

⁵ Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, 1834/Ti, *Wojenna Szkoła Sztabu Generalnego*, L. dz. 46/tajne z 21 VIII 1919 r.; „Dziennik Personalny MSWojsk” 1921, nr 6, s. 105.

⁶ „Dziennik Personalny MSWojsk” 1921, nr 31, s. 1267. Tu błędnie podano stopień podpułkownik. Sprostowanie zob. *ibidem*, nr 36, s. 1370. Zob. też M. Bielski, *op. cit.*, s. 145.

⁷ „Dziennik Personalny MSWojsk” 1924, nr 32, s. 165; *Rocznik oficerski 1924*, Warszawa 1924, s. 46, 116; P. Stawecki, *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939*, Warszawa 1994, s. 74; *idem*, *Generałowie polscy. Zarys portretu zbiorowego 1776–1945*, Warszawa 2010, s. 64; A. Wojtaszak, *Generalicja Wojska Polskiego 1921–1926*, Szczecin 2005, s. 291; *Pomorski Okręg Wojskowy w latach 1919–2009*, t. 1, red. A. S. Kotowski, S. Sadowski, Bydgoszcz 2009, s. 147.

W monografii autor używa nazwy „10 pułk artylerii polowej (lekkiej)” (s. 14 i n.). Oddział ten m.in. w rozkazach pułkowych figuruje jako 10 Pułk Kaniowski Artylerii Polowej⁸, a od 1932 r. – 10 Pułk Kaniowski Artylerii Lekkiej⁹. Tę wyróżniającą nazwę oddział ten, podobnie jak 28, 30 i 31 pułki strzelców kaniowskich 10 Dywizji Piechoty, otrzymał na pamiątkę bitwy stoczonej 11 maja 1918 r. pod Kaniowem przez II Korpus Polski¹⁰.

Autor myli się pisząc o Szkole Podoficerów Zawodowych Artylerii w 1920 r. (s. 41). Szkoła ta powstała w 1922 r. na bazie Centralnego Obozu Podoficerskich Szkół Artylerii i funkcjonowała w strukturach Obozu (Szkół) Szkolnego Artylerii, a następnie Centrum Wyszkozenia Artylerii¹¹.

Na s. 324 autor podał, że 2 marca 1927 r. Oficerska Szkoła Artylerii weszła w skład Obozu Szkolnego Artylerii. Otóż, w połowie marca 1927 r. szkoła ta weszła w struktury powstałego wówczas Centrum Wyszkozenia Artylerii. W rozkazie z 15 marca 1927 r. komendant tej szkoły, płk Henryk Kreiss, podał: *Z chwilą ogłoszenia niniejszego rozkazu Oficerska Szkoła Artylerii wchodzi w skład organizacyjny Centrum Wyszkozenia Artylerii i jako taka podlega Komendantowi C. W. Art. gen. bryg. Prichowi*¹². Zatem 2 marca 1927 r. to data wydania przez Biuro Ogólno-Organizacyjne MSWojsk rozkazu, który stanowił podstawę do reorganizacji Obozu Szkolnego Artylerii w Centrum Wyszkozenia Artylerii¹³.

Wskazane pomyłki i uchybienia nie umniejszają wysokiej wartości omawianej książki. Monografia autorstwa Artura Kuprianisa wypełnia lukę w polskiej historiografii wojskowej oraz znacznie wzbogaca wiedzę historyczną na temat formowania i funkcjonowania grup artylerii w armii II Rzeczypospolitej Polskiej.

Waldemar Jaskulski

⁸ CAW, 10 Pułk Artylerii Lekkiej, I.322.10.8, Dowództwo 10 Pułku Kaniowskiego Artylerii Polowej, Rozkaz dzienny L. 189 z 13 IX 1926 r.

⁹ *Ibidem*, I.322.10.22, 10 Pułk Kaniowski Artylerii Polowej, Rozkaz dzienny L. 1 z 2 I 1934 r.

¹⁰ W. Jarno, *Strzelcy kaniowscy w latach 1919–1939*, Warszawa 2004, s. 19, 57, 58; A. Smoliński, *Kilka uwag i sprostowań do monografii Okręgu Korpusu nr IV z lat 1918–1939*, „Przeгляд Historyczno-Wojskowy” 2002, nr 3, s. 178.

¹¹ CAW, Centrum Wyszkozenia Artylerii, I.340.41.25, Komenda Obozu Szkół Artylerii, Rozkaz Tajny nr 1 z 15 I 1922 r.; *Księga pamiątkowa dziesięciolecia Pomorza 1920–1930*, Toruń 1930, s. 150; H. Ponichtera, *Stan badań nad historią szkolnictwa artyleryjskiego w Polsce*, „Artyleryjskie Zeszyty Popularnonaukowe” 1981, t. 31, s. 164.

¹² CAW, Szkoła Podchorążych Artylerii, I.340.42.4, Oficerska Szkoła Artylerii, Rozkaz dzienny nr 60 z 15 III 1927 r. Gen. bryg., a od stycznia 1928 r. gen. dyw. Rudolf Prich. Zob. P. Stawecki, *Słownik biograficzny generałów ...*, s. 261.

¹³ CAW, Centrum Wyszkozenia Artylerii, I.340.41.5, Rozkaz nr 14 z 14 III 1927 r.